

γενικής θεωρίας για την ολική κοινωνική σχέση που αποτελεί ο καπιταλισμός και αφετέρου με σύνδεση με τα πραγματικά κοινωνικά και πολιτικά κινήματα. Ως τρίτος πυλώνας θεωρείται η ανάγκη επέκτασης των θεωριών στη λεγόμενη περιφέρεια του νεότερου κόσμου, μια παγκοσμιοποίησή τους, που τη θεωρεί

αδιαχώριστη από την ανάγκη να αποβάλει την αμερικανοποίησή της.

Ο αναγνώστης θα κερδίσει πολλά από την ανάγνωση του βιβλίου, ενώ ταυτόχρονα μάλλον θα αποτελέσει αφορμή για να ξανακοιτάξει ή να εμπλουτίσει τη βιβλιοθήκη του με τα έργα των θεωρητικών που αναφέρονται σε αυτό. **T**

Οκτωβριανή Επανάσταση

Η κορυφαία και εμβληματική μάχη ενός πολέμου που συνεχίζεται μέχρι σήμερα

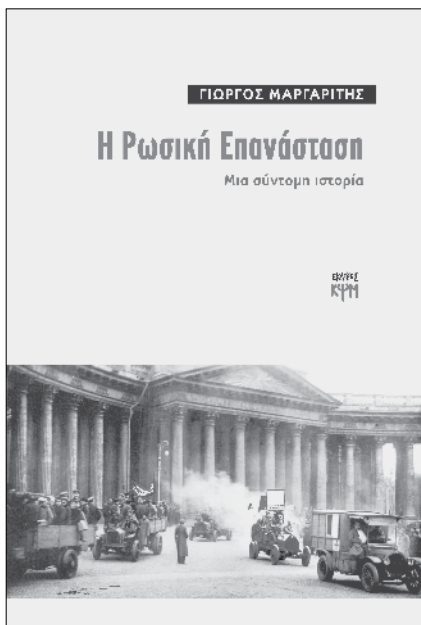

γράφει ο ΜΠΑΜΠΗΣ ΣΥΡΙΟΠΟΥΛΟΣ

Η Ρωσική Επανάσταση

Του Γιώργου Μαργαρίτη
Εκδ. ΚΨΜ

Την προηγούμενη χρονιά στη χώρα μας μια σειρά νέες εκδόσεις για την Οκτωβριανή Επανάσταση προστέθηκαν σε παλιότερες, κλασικές. Αυτό το γεγονός από μόνο του δείχνει την ακτινοβολία του Οκτώβρη παρά τη σημερινή κατάσταση του κομμουνιστικού κινήματος. Την ίδια στιγμή ανεβαίνει ο πήχης για κάθε νέο βιβλίο ιστορίας γι' αυτό το κορυφαίο γεγονός. Ένα βιβλίο περίπου 300 σελίδων πρέπει υποχρεωτικά να επιλέξει σε ποιες πλευρές θα επικεντρώσει, ποιες από τις αιτίες και τις επιπτώσεις και ποιες συγκρίσεις και συνδέσεις με το σήμερα θα αναδείξει. Κατ' αρχήν φωτίζονται με ελάχιστα γνωστές λεπτομέρειες η υπόθεση της

επιστροφής του Λένιν στη Ρωσία με το «σφραγισμένο βαγόνι» και η προσπάθεια ενοχοποίησης των μπολσεβίκων μετά τα γεγονότα του Ιούλη για υλοποίηση σχεδίου κατ' εντολή του γερμανικού επιτελείου.

Ο συγγραφέας από τις πρώτες σελίδες θεωρεί τη Ρωσική Επανάσταση του 1917 ως κορυφαία και εμβληματική μάχη ενός πολέμου που συνεχίζεται μέχρι σήμερα, ανάμεσα στους εργαζόμενους και εκμεταλλευόμενους του κόσμου, από τη μία, και στη μικρή μειοψηφία των κατόχων του κεφαλαίου, του πλούτου και της εξουσίας, από την άλλη. Παρά τον συγκεκριμένο και συγκυριακό χαρακτήρα που είχε ο Οκτώβρης (όπως και κάθε άλλο ιστορικό γεγονός εξάλλου, μηδενός εξαιρουμένου), έδωσε τα λάβαρα, τις ιδέες και τα πρότυπα για κινήματα, εξεγέρσεις και επαναστάσεις κατά τη διάρκεια του 20ού αιώνα.

Ο καθολικός χαρακτήρας της επανάστασης του 1917 είναι κάτι που δεν το συναντάμε συχνά. Ο συγγραφέας τονίζει αυτήν ακριβώς την ιδιαιτερότητά της. Η ανθρώπινη ιστορία είναι γεμάτη από εξεγέρσεις και επαναστάσεις ενάντια σε «ηγεμόνες, αυτοκρατορίες, ισχυρούς αφέντες, στρατούς και κρατικούς μηχανισμούς» (σ. 20). Ωστόσο, ακόμα και οι εξεγέρσεις των δούλων στην αρχαιότητα ή των δουλοπάροικων στον Μεσαίωνα είναι πολύ αμφίβολο αν διεκδικούσαν ή οραματιζόνταν έναν κόσμο χωρίς δουλεία ή δουλοπαροικία. Μάλλον επιβεβαιώνεται ο βασιλιάς του Πόντου Μιθριδάτης όταν έγραψε: «Λίγοι είναι πράγματι εκείνοι που επιθυμούν την ελευθερία, οι περισσότεροι άνθρωποι θέλουν δίκαιους αφέντες». Αντίθετα, οι Ρώσοι εργάτες κι αγρότες που πήραν την εξουσία και την ιδιοκτησία το 1917 αποτελούσαν το 90% του πληθυσμού. Αυτός ο καθολικός, οικουμενικός χαρακτήρας του εργατικού σοσιαλιστικού και κομμουνιστικού κινήματος, κορυφαία στιγμή του οποίου ήταν ο Οκτώβρης, κάνει τον τελευταίο ένα επίδικο πολιτικό ζήτημα και σήμερα, παρά την κατάληξη των καθεστώτων του

«υπαρκτού σοσιαλισμού». Αν οι ισχυροί αυτού του κόσμου (μεταξύ των οποίων και η ΕΕ) προσπαθούν εμμονικά και χωρίς άμεσους πολιτικούς λόγους (φαινομενικά) να τον ξορκίσουν, είναι γιατί ήταν μια μάχη σ' έναν πόλεμο που δεν έχει ακόμα τελειώσει. Οι αδικίες και η αθλιότητα του σημερινού καπιταλισμού τον φέρνουν πάντα στο προσκήνιο έστω και ως απόμακρη επίκληση.

Το βιβλίο σταματά την εξιστόρηση των γεγονότων στις αρχές του Νοέμβρη του 1917, δεν πραγματεύεται την οικοδόμηση της νέας εξουσίας, τα υπαρξιακά ερωτήματα και τις επώδυνες απαντήσεις που έπρεπε να δώσει. Εστιάζει όμως στην ίδια την επαναστατική άνοδο στη Ρωσία, ξεκινώντας πριν από τον πόλεμο, τονίζοντας τη ρήξη με την ηγεμία που επικρατούσε στην Ευρώπη πριν την έναρξη του παγκόσμιου πολέμου. Η ιμπεριαλιστική επέκταση κι η οικονομική ανάπτυξη είχε τροφοδοτήσει την αλαζονεία και αυτοπεποίθηση των αστικών τάξεων. Ο ίδιος ο πόλεμος αποφασίστηκε από τις τελευταίες ακριβώς επειδή δεν φοβούνταν (και συχνά είχαν δίκιο) σοβαρούς εσωτερικούς κοινωνικούς τριγμούς. Η Δεύτερη Σοσιαλιστική Διεθνής ήταν κι αυτή στην πλειοψηφία της μέρος αυτής της συναίνεσης ουσιαστικά. Όπως λέει ο συγγραφέας, η αγαπημένη λέξη των σοσιαλιστών ήταν η «πρόοδος». Αυτή η ρήξη με την εξελικτική λογική που κυριαρχούσε ήταν αποτέλεσμα πολλών παραγόντων: αντικειμενικών (υπερεκμετάλλευση της εργατικής τάξης, απολυταρχισμός, άλυτο αγροτικό ζήτημα) αλλά και υποκειμενικών. Ο συγγραφέας εστιάζει ακριβώς στο υποκείμενο αυτών των συνταρακτικών γεγονότων. Τα εκατομμύρια των εργατών, στρατιωτών και αγροτών ήταν που βάρυναν την πλάστιγγα. Στις μέρες μας δεν είναι καθόλου αυτονόητο «ότι η χειραφέτηση της εργατικής τάξης πρέπει να κατακτηθεί από την ίδια την εργατική τάξη». Η ιστορία των ταξικών αγώνων έχει αντικατασταθεί συχνά από την ιστορία των ηγετών και των κομμάτων. Τα τελευταία αντιμετωπίζονται ως κάτι εξωτερικό από τη ζωή,

τις αντιλήψεις και τις επιλογές των εργαζόμενων και των εκμεταλλεόμενων οι οποίοι είναι δέκτες πολιτικών γραμμών και ιδεολογίας, είτε αστικών είτε επαναστατικών. Οι εκδοχές αυτού του, αντιμαρξιστικού σε τελευταία ανάλυση, διχασμού ποικίλουν. Σύμφωνα με την πρώτη, θεωρείται ότι οποιαδήποτε εργατική δράση δεν προκύπτει μετά από απόφαση ενός κόμματος (του αρμόδιου να αποφασίζει) εξ ορισμού είναι αστικά ηγεμονευόμενη και σε κάθε περίπτωση αναποτελεσματική ή και επικίνδυνη. Αυτή η κυρίαρχη (ιδίως παλιότερα) στο κομμουνιστικό κίνημα αντίληψη αποθεώνει την «ιδέα» ή την ουσία της εργατικής τάξης, θεωρώντας ταυτόχρονα τους πραγματικούς εργάτες έρμαια των κυρίαρχων αστικών απόψεων και ανίκανους να διεξάγουν με αυτοτέλεια μέσα από τις δικές τους οργανώσεις οποιαδήποτε δραστηριότητα υπερβαίνει τους οικονομικούς αγώνες για τα άμεσα συμφέροντά τους. Η δεύτερη άποψη προσβέβει πως «το κίνημα είναι το παν» αδιαφορώντας για τους σκοπούς του ή υποτιμώντας τους. Οι πολιτικές πρωτοπορίες είτε είναι άχρηστες και καταπιεστικές είτε στην καλύτερη περίπτωση αυτό που πρέπει να κάνουν είναι να προσαρμόζονται και να υποτάσσονται στα εκάστοτε μαζικά ρεύματα και κινήματα. Και οι δύο αντιλήψεις αδυνατούν να δουν τις αντίθετες τάσεις, που διαπερνούν τη φύση της εργατικής (της απελευθερωσης από το κεφάλαιο και της υποταγής σ' αυτό), καθώς και το ρόλο της κομμουνιστικής πρωτοπορίας να εκφράζει με τον πιο συνειδητό, στρατηγικό και ολοκληρωμένο τρόπο τις πρώτες ενάντια στις δεύτερες. Τα κομμουνιστικά κόμματα βγαίνουν «μέσα» από την εργατική τάξη και ταυτόχρονα παρεμβαίνουν «απ' έξω», η γραμμή τους και η αποτελεσματικότητά τους είναι μέρος της συνολικής κίνησης της τάξης. Αυτή είναι η διαλεκτική σχέση πρωτοπορίας-μάζας όπως διατυπώνεται από τον Μαρξ στην 3η θέση για τον Φόιερμαχ, σύμφωνα με την οποία «και ο παιδαγωγός έχει κι αυτός ανάγκη να παιδαγωγηθεί». Αυτό ακριβώς μας υπενθυμίζει ο συγγραφέ-

ας όταν λέει: «Ο Λένιν, όμως, ήταν προ-ϊόν της εποχής και δημιουργήμα μιας μακράς επαναστατικής παράδοσης. [...] Έπειθε εκεί που οι άνθρωποι και οι οργανώσεις τους ήταν έτοιμοι να πειστούν. [...] Η συγκυρία δημιουργούσε τον Λένιν και αυτός με τη σειρά του επιδρούσε, άλλαζε τη συγκυρία» (σ. 26).

Αυτή την αλληλεπίδραση, από τη μία, των επαναστατικών τάσεων των μαζών, που έρχονταν από «κάτω» διαπερνώντας μαζικές οργανώσεις (σοβιέτ και συνδικάτα) και πολιτικά κόμματα και ρεύματα, και από την άλλη, της παρέμβασης των μπολσεβίκων που έδιναν συνειδητή, πολιτική έκφραση στις λαϊκές προσδοκίες καταγράφει μήνα το μήνα το βιβλίο. Η αλληλεπίδραση αυτή δεν ήταν πάντα χωρίς τριβές. Τον Ιούνιο (στη μεγάλη διαδήλωση στις 18 του μήνα), καθώς και στην «παραλίγο» εξέγερση στις 4 Ιούλη, συχνά χρειάστηκαν οι μπολσεβίκοι να συγκρατήσουν τους επαναστάτες εργάτες και στρατιώτες στην Πετρούπολη. Το βιβλίο αναφέρεται στην απήχηση και δράση των αναρχικών όπως και στο ρόλο που έπαιξε το 1ο Σύνταγμα πολυβόλων στα γεγονότα αυτά. Εμβαθύνει στα πολιτικά αίτια της προσωρινής ήττας αυτού του πρόωρου επαναστατικού κύματος που οι στόχοι του ήταν ασαφείς· όπως γράφεται (σ. 171), «οι εξεγερμένοι επιθυμούσαν να αναθέσουν την εξουσία σε φορείς που ήδη στήριζαν την εξουσία». Η πολύτιμη αυτή πείρα, αφού ξεπεράστηκαν η υποχώρηση και η αποθάρρυνση που ακολούθησε αμέσως μετά, άλλαξε τους συσχετισμούς στα σοβιέτ δίνοντας σταδιακά στους μπολσεβίκους την πλειοψηφία και μετά το αποτυχημένο πραξικόπημα του Κορνίλοφ έβαλε το ζήτημα της κατάληψης της εξουσίας στην ημερήσια διάταξη.

Εδώ βλέπουμε τη ρήξη με την παράδοση του μέχρι τότε ορθόδοξου μαρξισμού της Β' Διεθνούς. Ο Κάουτσκι σε ανύποπτο χρόνο είχε πει: «Το σοσιαλιστικό κόμμα είναι ένα επαναστατικό κόμμα. Δεν είναι ένα κόμμα που κάνει επαναστάσεις. [...] Επομένως δεν οραματιζόμαστε να προκαλέσουμε ή

να προετοιμάσουμε μια επανάσταση [...] δεν μπορούμε να πούμε με κανένα τρόπο πότε και με ποια μορφή θα συμβεί». Οι μπολσεβίκοι και η ηγεσία τους προετοίμασαν συνειδητά και «έκαναν» την επανάσταση όχι μόνοι τους, όπως είδαμε: πάντως, πήραν την απόφαση για καθορισμένη ημερομηνία, δεν την περίμεναν να έρθει ως αποτέλεσμα ενός φυσικού νόμου. Αυτό δεν έγινε χωρίς συγκρούσεις και αντιπαραθέ-

σεις στο κόμμα των μπολσεβίκων. Ο συγγραφέας υπενθυμίζει ότι ο Λένιν κατηγορήθηκε συχνά για φραξιονισμό και αντικομματική συμπεριφορά. Όπως λέει χαρακτηριστικά (σ. 241), η απόφαση των μπολσεβίκων για την επανάσταση «δεν ήταν ούτε υποχρεωτική, ούτε νομοτελειακή, ούτε αυτονόητη. Έπρεπε κάποιος, ή μάλλον κάποιοι, η πλειοψηφία των οργανωμένων μελών, να την επιλέξει». **T**